

Pædagogssprog – eller hvad?

Af [Hans Degn](#) 18. april 2011 • I kategorien [retorik](#) •

Undervisningsministeriet (Foto: Hans Degn)

ikke optaget i [Den Danske Ordbog](#) på nettet. Men et er at optage det, et andet er at bruge det. Den Danske Ordbog, der redigeres af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, bruger faktisk ordet én gang, nemlig i forklaringen på udtrykket *spørge ind til*:

spørge ind til noget. stille flere spørgsmål om et personligt emne og derved få det belyst indgående.

SPROGBRUG især i behandler- og pædagogssprog.

Indtil jeg læste denne forklaring, hørte jeg selv til dem, der slog i sofabordet og vrissede *pædagogssprog*, hver gang nogen sagde *spørge ind til* i TV. Men nu er jeg blevet omvendt, i hvert fald en lille smule omvendt. *Spørge ind til* er altså ikke bare en oppustet måde at sige *spørge* på. Jeg vil måske blive helt omvendt, når jeg hører et lige så godt forsvar for *støtte op om*.

Det ser ud til, at redaktørerne af Den Danske Ordbog på nettet, har besluttet, at det officielle navn på det fænomen, vi beskæftiger os med her, skal være *behandler-* og *pædagogssprog*. For nemheds skyld vil jeg fortsat kalde det *pædagogssprog*, men efter nogle undersøgelser på nettet, er jeg kommet til den anskuelse, at betegnelsen *behandler-* og *pædagogssprog* ikke er vidtfavnende nok. Det ville være mere præcist, at kalde det *undervisnings-*, *sundheds-* og *socialforvaltningssprog*.

Jeg har tidligere i Sprogmuseet fremlagt en undersøgelse af [politikernes brug af klicheer](#). Jeg brugte Google til at tælle forekomsterne af udvalgte klicheer i de politiske partiers hjemmesider. Tallene korrigerede jeg for forskelle i hjemmesidernes tekstmængde ved hjælp af optællinger af udvalgte almindelige, neutrale ord og udtryk i de samme hjemmesider. Jeg har nu brugt den samme metode til at undersøge udbredelsen af nogle formodet typiske pædagogssprogudtryk i udvalgte aviser, tidsskrifter og institutioners hjemmesider.

Søgning på en specificeret hjemmeside udførte jeg ved sammen med søgeordet at skrive *site:* efterfulgt af den pågældende hjemmesides adresse, f.eks. *"spørge ind til" site:bupl.dk*. Søgningen på Folketingets hjemmeside blev begrænset til referaterne af forhandlingerne i Folketingssalen ved hjælp af kommandoen *site:ft.dk/dokumenter/tingdok* i stedet for *site:ft.dk*. Det skal yderligere bemærkes, at søgningen på Jyllandspostens og Ingeniørens hjemmesider måtte begrænses til det sidste år, og søgningen på Undervisningsministeriets hjemmeside måtte begrænses til periode 1/3/2004-1/3/2011, da antallene af svar ellers oversteg Googles øvre grænse. På de øvrige hjemmesider var det ikke nødvendigt at begrænse søgningen på denne måde.

Tabel 1 viser de relative hyppigheder af fire udvalgte udtryk i tolv udvalgte hjemmesider. (Den relative hyppighed er antallet af tekster, hvor udtrykket forekommer, divideret med antallet af tekster, hvor et af 26 neutrale referenceudtryk forekommer).

	spørge ind til	støtte op om	egen praksis	god dialog
Journalisten	31	15	4	15
Jyllandsposten	26	52	5	17
Ingeniøren	19	46	7	2
Socialrådgiveren	138	167	317	133
Bupl	109	177	281	149
Folkeskolen	86	90	219	94
Socialpædagogen	64	99	326	83
Sygeplejersken	99	119	362	64
Folketinget	213	142	35	35
Undervisningsministeriet	134	111	186	235
Sundhedsministeriet	36	167	108	108
Indenrigsministeriet	8	138	65	130

Tabel 1. De relative hyppigheder af fire udvalgte udtryk i tolv udvalgte hjemmesider

Når man googler ordet *pædagogssprog* finder man ingenting substantielt, kun enkelte spredte, ofte negative bemærkninger. Ikke så meget som en avisartikel. Søgning i bibliotekernes database giver heller intet resultat. Ikke den mindste pjece. Det til trods for, at pædagogssprog er på fremmarch og tegner til at blive et nyt cancellissprog.

Googles første svar på søgeordet *pædagogssprog* kommer fra en ordbog, der [oplyser](#), at *pædagogssprog* hedder *educationese* på engelsk. Vi har dermed straks fået placeret *pædagogssprog* i sin globale sammenhæng, men det kniber med den danske sammenhæng. Ordet er

Seneste sprognyheder

6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
17/12	Snebajer og nytårsskrald: Juleord kan slås op i netordbog - Jubii www.jubii.dk
24/11	Meet the Last Speaker of a Dying Language video.nationalgeographic.com

30/6	Irish-language theatre: underground but still alive www.irishtimes.com
29/6	Celebrating two years of language renewal - Princeton Similkameen Spotlight www.similkameenspotlight.com
28/6	Linguistics Breakthrough Heralds Machine Translation for Thousands of Rare Languages - MIT Technology Review www.technologyreview.com

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprogmuseet.dk [på et større kort](#)

Mere i kategorien 'retorik'

Politikernes talesprog kan afsløre valgresultatet

Udtrykkets magt – eller stilistikkens mysticisme

Fødevareetiketter: Hvad står der på vores mad?

Dating klicheer online

Nye kommentarer

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borrijnholska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Artikler om

Hvis læseren ikke allerede har opdaget det, så skal jeg gøre opmærksom på, at tabellen viser, at den rigeste forekomst af *spørge ind til* findes i det, der bliver sagt fra Folketingets talerstol. Politikerne overgår i så henseende dem, der skriver i behandlernes og pædagogernes fagblade, og det er næppe personlige emner, man spørger ind til i Folketinget. Undervisningsministeriet indtager en pæn tredjeplads m.h.t. at sige *spørge ind til*. Det passer altså ikke, som der står i Den Danske Ordbog, at *spørge ind til* fortrinsvis bruges af behandlere og pædagoger. Men det er jo muligt, at det passede, da det blev skrevet, og udtrykket i mellemtiden har invaderet politikernes og embedsmændenes sprog.

Folketingets medlemmer er også godt med med hensyn til at sige *støtte op om*, men de har åbenbart ikke så meget brug for at reflektere over *egen praksis* eller have en *god dialog*. Undervisningsministeriet excellerer i alle fire udtryk, mens Sundhedsministeriet og Indenrigsministeriet står lidt tilbage ved tilsyneladende at have en blokering for *spørge ind til*. Sammenlagt for alle tolv hjemmesider er *egen praksis*, det hyppigst forekommende, men alligevel er det det sjældnest forekommende i kilderne udenfor behandler- politiker- embedsmands- og pædagogområdet. Udtrykket *egen praksis* har åbenbart i mindre grad end de tre andre udtryk bredt sig ud over Pædagogistans grænser.

Afhængig af hvilken holdning, man har, kan man sige, at det mest interessante eller det mest alarmerende er, at ministerierne er storbrugere af pædagogsprogsudtryk. Dette er baggrunden for min påstand i indledningen om, at pædagogisprog synes på vej til at blive et nyt cancellisprog. De fire valgte udtryk er nok de mest fortlæskede, og der skal naturligvis inddrages mange flere udtryk i undersøgelsen, før det kan afgøres om min påstand har noget på sig. Men hvor skal de mange flere udtryk komme fra?

Jeg har brugt en udvælgelsesmetode, der er ret arbejdskrævende, men formentlig sikrer, at de ord, der bliver udvalgt, har noget med hinanden at gøre. Metoden går i korthed ud på, at jeg googler formodet autentiske pædagogsprogsord og gennemser de derved fundne tekster for ord og udtryk, jeg ikke kender og som kan antages for ligeledes at være pædagogsprogsudtryk. Disse opfører jeg på en liste over kandidatord. Derefter tæller jeg forekomsterne i Google af to forskellige kandidatord i samme tekst, idet jeg går alle kombinationer igennem. På basis heraf udregner jeg en samhørighedskonstant for hvert ordpar. De ord, der har lave samhørighedskonstanter med de allerede optagne, kasserer jeg. En sådan optagelsesprøve kunne *spørge ind til*, *støtte op om* og lignende udbredte udtryk ikke bestå.

På denne måde har jeg indsamlet lidt over 100 ord og udtryk, som hyppigt træffes sammen i tekster i Googles database. Samlingen har haft udgangspunkt i en kerne af pædagogsprogsord og må derfor antages at have bevaret denne egenskab efterhånden som den er vokset, idet nye ord kun er indført, når det er kvantitativt fastslået, at de hyppigt optræder i tekstlig sammenhæng med de allerede indførte. Her er listen:

adfærdsmodificerende, adfærdsterapi, aha-oplevelse, assertionstræning, begrebsliggørelse, bricolage, civilsamfundet, eksemplariske princip, eksklusion, eksplicitere, empatisk, energier, evidensbaseret, fagidentitet, forandringsagent, forandringsproces, frontpersonale, fælles tredje, girafsprag, handlekompetencer, hverdagsbevidsthed, identitetsdannelse, ikke-formelle, incitamentsstruktur, inkluderende, inklusionskriterier, interviewguide, internalisering, kapacitetsopbygning, kategorial, kernefaglighed, klientcentreret, kognitivism, kommunikationssituation, kompetenceafklaring, kompetencebehov, kompetenceløft, kompetenceudvikling, kvalifikationsramme, kvalitativt interview, livslang læring, livsverdenen, lære at lære, læreplan, lærerstyret, læringscirkel, læringsbehov, læringsproces, læringssyn, lærings teori, læringsudbytte, mestrings evne, metakognitive, metalæring, metateoretisk, miljøterapi, myndighedsansvar, NLP (neuro linguistic programming), pakkeforløb, patientuddannelse, praksisbeskrivelse, praksis chok, primærpædagog, primærsektoren, proaktive, problemramte, professionsbachelor, projektpædagogik, psykodynamisk, psykoekudation, psykologfaglig, pædagogikker, realkompetence, relationsdannelse, respondent, samhandling, sanseintegration, selvevaluering, selvmonitorering, semistruktureret, senmoderne, socialfagligt, social innovation, soicalkonstruktivism, social reproduktion, sparringsgruppe, specialpædagogisk, sprogspil, stilladsering, stratificering, sundhedsfremme, sundhedsprofil, sundhedspædagogisk, supervision, telemedicin, udadreagerende, udsugning, udviklingszone, utilsigtet hændelse, velfærdsteknologi, visitering, værdiarbejde

Efterhånden som listen voksede, blev det tydeligt, at pædagogisprog ikke kun er sproglige uvaner. Pædagogisprog er også et fagsprog, hvori man kan udtrykke sig præcist med få ord og blive forstået af fagfæller og, hvis det er ønskeligt, ikke forstået af udenforstående. Mit næste skridt skal ses i lyset heraf. Jeg ville sandsynliggøre, at min majsommelig frembragte ordliste er et repræsentativt udpluk af en ordskat, der er fælles for undervisnings-, sundheds- og socialforvaltning på alle niveauer.

For at teste denne hypotese, optalte jeg forekomsterne af alle listens udtryk i Kommunernes Landsforenings, Undervisningsministeriets og Socialministeriets hjemmesider, som jeg antog måtte være autentiske kilder for det sprog, der bruges i undervisnings-, sundheds- og socialsystemet. Derudover søgte jeg i Roskilde Universitets hjemmeside, da dette universitet af nogen betragtes som et af pædagogisprogets væsentlige udspring. Søgningen i Roskilde Universitets hjemmeside begrænsede jeg til universitetets elektroniske arkiv, RUDAR, der indeholder alle de studerendes specialeopgaver og ph.d. afhandlinger. Hertil brugtes kommandoen *site:rudar.ruc.dk*. Endelig søgte jeg i Jyllandspostens hjemmeside, idet jeg antog, at sproget her må være tidens normaldansk. Resultatet af optællingerne findes i den følgende tabel.

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprognavn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
november 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
oktober 2011	Sproget.dk
september 2011	Svenska Akademien
august 2011	Ø (Schwa.dk)
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

	% af ordlistens ord fundet	Forekomster tilsammen
Roskilde Universitet	98	8743
Kommunernes Landsforening	82	8742
Undervisningsministeriet	78	11734
Socialministeriet	78	7711
Jyllandsposten	37	378

Tabel 2. Forekomsterne af alle listens udtryk i fem udvalgte hjemmesider

maj 2009

april 2009

marts 2009

Første kolonne viser, hvor mange procent af ordlistens ord, der forekommer mindst en gang i den pågældende hjemmeside. Ikke uventet ligger Roskilde Universitet i spidsen med næsten total dækning og Jyllandsposten ligger i bund. De tre afgørende hjemmesider ligger uden signifikant forskel omkring 80%. Hertil kan yderligere oplyses, at det ikke er de samme ord, der mangler i de tre hjemmesider. Tilsammen dækker de 99% af ordlisten. Anden kolonne viser summen af forekomsterne af ord fra ordlisten, korregeret for tekstmængde, i de forskellige hjemmesider. Her ligger Undervisningsministeriet øverst og Jyllandsposten igen i bund. Ikke nok med at Jyllandsposten bruger færrest af ordlistens ord. De af ordene, der bruges, bruges meget sjældnere set i forhold til de andre hjemmesider. Konklusionen er, at Kommunernes Landsforening, Undervisningsministeriet og Socialministeriet, som jeg postulerede, er en sproglig enhed, der bruger ordlistens ord i samme vide udstrækning. Roskilde Universitet bruger dem i endnu videre udstrækning og kan godt have været en mellemstation for en stor del af ordenes indvandring og assimilation.

Kommunernes Landsforening (Foto: Hans Degn)

Formålet med øvelsen var at finde ud af, hvad det såkaldte pædagogisprog er for noget. Det viste sig, at de udtryk, man plejer at opfatte som skrækeksempler på pædagogisprog, ikke kan bestå en statistisk optagelsesprøve til en ordliste over pædagogisprogsord. De har bredt sig så meget, og bruges i så mange sammenhænge, at de har tabt samhørighed med det fagsprog, de er udsprunget af. Dette fagsprog har til gengæld integreret sig i et

undervisnings-, sundheds- og socialforvaltningsprog, med et i vid udstrækning fælles ordforråd. Det nye fagsprog bruges på alle niveauer fra kommuner til ministerier. Det er et vanskeligt sprog, som er lige så svært at forstå for menigmand, som tidligere tiders kancellisprog. Hvis det ikke er et nyt kancellisprog, så ligner det et til forveksling.

I tidens ånd må vi spørge om resultatet af undersøgelsen kan bruges til noget. Kan der tjenes penge på det, eller kan det ansætte til gavnlige foranstaltninger? Med hensyn til det første spørgsmål, så kan det ikke afvises, at ordlisten kan bruges i et spil. Ordlisten henleder på en eller anden måde tanken på Trivial Pursuit. Hvis spørgeskortene i et sådant quizspil var påtrykt ordene i ordlisten, og opgaven var at forklare ordene, så ville mesterskabet utvivlsomt blive vundet af en studerende på Roskilde Universitet eller en sagsbehandler, der lige er udsprunget derfra. Med hensyn til muligheden for gavnlige foranstaltninger, så har jeg et beskedent forslag. Lad sproget udvikle sig, som det vil, men gør én undtagelse. Vi må forbyde eufemismer i de statslige og kommunale institutioners sprog. Vi skal ikke finde os i, at de robotter, der skal passe os, når vi kommer på plejehjem, bliver kaldt *velfærdsteknologi*. Ej heller skal vi godtage, at en medicineringsfejl, der måske slår os ihjel, bliver omskrevet til en *utilsigtet hændelse*. De udtryk kunne Orwell have fundet på. Når jeg får sat mig ind i, hvad alle ordene i listen betyder, finder jeg sikkert flere eksempler.

Mens jeg arbejdede på ordlisten følte jeg ikke noget behov for at finde ud af betydningen af de mange ukendte ord, jeg samlede ind. Først nu, da jeg er nær afslutningen af min beretning, har jeg taget mig sammen til at slå alle ordene op i Den Danske Ordbog på nettet. Ordbogen giver en forklaring på 21 af de 103 ord. Det vil sige, at det system, der disponerer over størstedelen af vore skattekroner, benytter et sprog, som Den Danske Ordbog kun giver et meget begrænset indblik i og de færreste uden for systemet forstår. Det er da vist et problem.

*Hans Degn, mag. scient.
biokemiker*

Læs også:

1. [Sproglig eller lingvistisk?](#) Tonny Vorm skrev i Information den 30. april om Salman Rushdies nys danskudkomne bog Fortryllersken fra Firenze, "Jeg indrømmer således, at jeg kan have misset noget, også fordi jeg ganske...
2. [Fødevareetiketter: Hvad står der på vores mad?](#) Udvikling og markedsføring af fødevarer er genstand for kolossale investeringer verden over, og en særlig fokus har emner som sundhedsfremme, oprindelse, økologi, dyrevelfærd, bæredygtighed, holdbarhed og ikke at forglemme prisen....
3. [Sans serif eller avec?](#) Da bogtrykket blev indført i Europa – af Gutenberg i 1450'erne, Jenson i 1470'erne og Aldus i 1490'erne – var princippet en efterligning af håndskriften: hos Gutenberg af Textura (den...
4. [Hvilke dyr kan tale eller forstå sprog?](#) Det korte svar er: Kun mennesker. Andre dyr bruger ikke sprog. Men, siger du nu, er der ikke nogen dyr der kommer tæt på sprog? Er der ikke dyr der...

Tagget med: [DDO](#), [dsl](#), [Google](#), [jargon](#), [kancellistil](#), [Ord](#), [ordbog](#), [pædagog](#), [statistik](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.